

Voorkomen is beter dan genezen!

Een bekende tegeltjes wijsheid uit de oude doos

TEKST: JAN HOOIMEIJER, VOGELDIERENARTS VAN ADVIESPRAKTIJK VOOR VOGELS

BEELD: JAN HOOIMEIJER & CANVA

Het is niet voor niets dat preventie heel hoog in het vaandel staat als het gaat om commercieel gehouden pluimvee, varkens en koeien. Investeren in preventie is een economisch belang.

Binnen de vogelgeneeskunde is de ervaring dat globaal vijftientig procent van de gezondheidsproblemen, gedragsproblemen en welzijnsproblemen voorkomen kunnen en moeten worden. Er is dan ook een grote hiaat als het gaat om het voorkomen van problemen.

Gezondheid en welzijn

Bij niet gedomesticeerde dieren, zoals papegaaien, is kennis over de achtergrond van de soort essentieel. Dat geldt voor het soort specifieke (sociale) gedrag, voor de voedingseisen en voor de natuurlijke leefomstandigheden, die bepalend zijn voor de huisvestingseisen. Daarnaast zijn de klimaatomstandigheden bepalend voor de gezondheid en het welzijn.

Gebrek aan kennis

Als het gaat om vogels zijn er op alle punten grote hiaten in de noodzakelijke kennis. Dat geldt voor eigenaren, voor dierenartsen en voor paraveterinair. In de opleidingen wordt er nauwelijks onderwijs gegeven over de belangrijkste aspecten van het verantwoord houden van vogels. Dit gebrek aan kennis is verbazingwekkend als we bedenken dat er meer vogels in Nederland worden gehouden dan honden en katten bij elkaar opgeteld. Het kan daarbij gaan om uitermate waardevolle, zeldzame en soms bedreigde soorten en om waardevolle vogelbestanden. Vogels kunnen dus een hoge economische waarde vertegenwoordigen.

Vogels kunnen ook een hoge emotionele waarde vertegenwoordigen voor de eigenaar/verzorger en/of het kind. Wat te denken van een familie in mijn praktijk die kwam met een

Grijze roodstaart die inmiddels negenenennegentig jaar onderdeel uitmaakte van de familie. Bij welke dierenartsenpraktijk kan de eigenaar of de kweker terecht voor hulp en vooral voor advies en begeleiding?

In tegenstelling tot bij de landbouwhuisdieren gaat het bij individuele gezelschapsdieren vooral om het stellen van een diagnose en het behandelen van het probleem. Dat geldt ook in hoge mate voor de humane geneeskunde. Het is geen uitzondering dat het daarbij gaat om symptoombestrijding waarbij de echte oorzaken van de gezondheidsproblemen, de gedragsproblemen en de welzijnsproblemen naar de achtergrond verdwijnen.

Zoals ook in de humane geneeskunde zijn met name specialisten in het algemeen niet bezig met de preventie van problemen. De focus ligt op de diagnostiek, het beoordelen van de uitslagen van bloedonderzoek, röntgenfoto's en de behandeling. Er is geen tijd voor een volledige anamnese. Zonder een goede anamnese worden diagnoses gemist omdat de uitslagen van vervolgonderzoek niet altijd de antwoorden geven en onbetrouwbaar kunnen zijn.

Voorbereiding op het consult

Om deze reden krijgen eigenaren van mij, via e-mail, een anamnese formulier met vierendertig vragen toegestuurd met het verzoek om het formulier voorafgaande aan het consult terug te sturen. Bij voorkeur ook met foto's en eventueel video clips. Op deze manier worden vragen niet vergeten en kan het consult worden voorbereid. Daarmee wordt tijd gewonnen en kunnen meer specifieke vragen gesteld worden op basis van de antwoorden. Op basis van deze anamnese, een beoordeling van de vogel en een lichamelijk onderzoek van de vogel kan een differentiaal diagnose worden gemaakt. In veel gevallen kan dan al een diagnose worden gesteld. Vanzelfsprekend kan vervolgonderzoek belangrijk en zelfs cruciaal zijn om tot de uiteindelijke diagnose te komen.

Bij gezondheidsproblemen, gedragsproblemen en welzijnsproblemen spelen altijd meerdere factoren een rol die het probleem bepalen.

Gezondheidsproblemen kunnen een lange of korte voor geschiedenis hebben. Gezondheidsproblemen kunnen langdurig zijn verborgen. Dat geldt zeker voor prooidieren die zo lang mogelijk niet laten merken een probleem te hebben. Een vogel met ziekteverschijnselen is in de natuur kwetsbaar en krijgt geen kans om te herstellen.

Gezondheidsproblemen kunnen de uitkomst zijn van voedingsfouten, in combinatie met stress, gebrek aan privacy en gebrek aan zonlicht. Vergelijkbaar met ongezond eten, onveilige werkomstandigheden en veel stress op het werk. Uiteindelijk maakt het dat je in de ziektewet terecht komt. Een lichamelijk onderzoek en vervolgonderzoek leiden ook daarbij niet per definitie tot een diagnose. Voor je het weet zit het "tussen je oren".

Gezondheidsproblemen, gedragsproblemen en welzijnsproblemen gaan dan ook vaak hand in hand en kunnen variëren in de volgorde. In de meeste gevallen spelen er meerdere oorzaken die ook nog op elkaar inspelen.

'Mijn credo is: als je weet hoe je een probleem kan voorkomen, je ook weet hoe je het probleem moet oplossen. Bij de meest voorkomende problemen is het in bijna alle gevallen belangrijk om, als behandeling, te gaan doen wat had moeten gebeuren om de problemen te voorkomen.'

Een bekend probleem binnen de vogelgeneeskunde is verenplukken

Verenplukken

Bij verenplukken gaat het voortdurend om een optelsom van factoren waarbij de volgorde niet altijd duidelijk is. Daarbij spelen duidelijke verschillen tussen de soorten en zijn er verschillen als het gaat om de leeftijd en het geslacht. Daarbij zijn de omgevingsfactoren ook verschillend.

Verenplukken is nooit de diagnose.

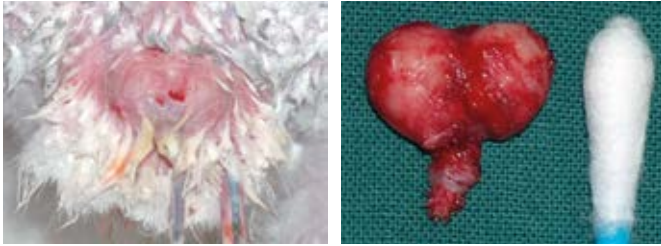
Casus: Jacco de Grijze roodstaart

Jacco is negen jaar oud. Zijn voeding bestaat uit een standaard zaadmengsel uit de dierenwinkel. De papegaai komt zelden uit de kooi en is nog nooit buiten geweest. Het plukken is begonnen op de rug en met de tijd worden de staartveren beschadigd en uitgetrokken. Inmiddels gaat Jacco ook meer bijtgedrag vertonen.

Voedingsfouten

Prof. P. Zwart heeft in 1979 al aangetoond dat we zaadmengsels moeten beschouwen als onvolwaardige voeding vanwege een optelsom van deficiënties. Door hem is gekeken naar de gevolgen van een vitamine A tekort, als een van de tekorten in de zaadmengsels. Een tekort van vitamine A heeft onder andere een negatief effect op de visus, de botaanmaak, het afweersysteem en de reproductie. Prof. Zwart heeft specifiek onderzoek gedaan naar de effecten van vitamine A tekort op de slijmvliezen en de huid. Bij een tekort aan vitamine A worden afwijkende slijmvliescellen en huidcellen aangemaakt. Het gevolg is hyperkeratose waarbij afwijkende cellen gaan woekeren. Door een uitstrijkje te maken van de slijmvliezen kunnen de afwijkende slijmvliezen worden herkend en kan de diagnose, die al gesteld is op basis van de anamnese en het lichamelijk onderzoek, worden bevestigd. Daarnaast kunnen we bij een vitamine A tekort een droge, schilferige huid verwachten en is er sprake van een slechte veer kwaliteit. De afwijkende huid en de afwijkende bevedering zijn reden voor irritatie.

Grijze roodstaarten hebben een stuitklier. Deze klier produceert een specifieke olie die bij het poetsen wordt verspreid over de veren. Onder invloed van zonlicht wordt vervolgens vitamine D aangemaakt en deze wordt door middel van poetsen opgenomen. Op basis van een vitamine A tekort ontstaat er in de stuitklier hyperkeratose van de slijmvliezen waardoor de afvoerkanalen van de stuitklier verstopt raken.

Foto's: de stuitklier

De stuitklier gaat zwellen en deze zwelling veroorzaakt irritatie en pijn. Deze irritatie is reden om veren op de rug, rondom de stuitklier, te plukken en het wordt van kwaad tot erger waarbij ook de staartveren uitgetrokken kunnen worden. Niet onbelangrijk is om te vermelden dat een verstopte stuitklier nooit een oorzaak is van verenplukken bij Amazone papegaaien. Deze soorten hebben namelijk geen stuitklier.

Gebrek aan zonlicht

Vogels hebben vanzelfsprekend zonlicht nodig voor hun gezondheid en voor hun welzijn. Dus vogels zoals Jacco, die niet buiten komen, ontwikkelen ook een tekort aan vitamine D. Vitamine D tekort is reden voor problemen met de calciumstofwisseling, de botaanmaak en de reproductie. Het is niet verbazingwekkend dat het ziektebeeld rachitis veel voorkomt bij Grijze roodstaarten.

Zoals bekend is een tekort aan zonlicht een belangrijke reden voor de bekende winterdepressies bij de mens tussen november en april. Dus hoe "depressief" is Jacco als Grijze roodstaart na negen jaar zonder zonlicht. De oorsprong van deze soort is in Afrika met twaalf uur per dag zonlicht.

De papegaai als prooidier

Papegaaien hebben de ogen aan de zijkant van de kop als ultiem kenmerk van prooidieren. De mens heeft de ogen naast elkaar aan de voorkant van het hoofd. Een ultiem kenmerk van een roofdier. Dus rechthoekig naar een papegaai kijken en dan ook nog lachend je tanden laten zien kan niet anders dan intimiderend overkomen en reden zijn voor onzekerheid en stress.

Ook op dit punt wordt onvoldoende gerealiseerd dat papegaaien een voorgeschiedenis hebben van zestig miljoen jaar evolutie. Een groot verschil met gedomesticeerde huisdieren zoals honden en katten met een voorgeschiedenis van 10.000 – 15.000 jaar. Papegaaien worden in gevangenschap geboren. Dat geldt niet voor de hond of de kat.

Sociaal, intelligent en hoog ontwikkelde cognitieve capaciteiten

Op basis van vijfenveertig jaar wetenschappelijk onderzoek van dr. Irene Pepperberg weten we hoe intelligent papegaaien zijn. Jacco zit bijna voortdurend in een kooi, letterlijk achter de tralies. Dit kan worden vergeleken met een hond in een kleine kennel of een hond aan de ketting. Het gedrag van Jacco is net zo voorspelbaar als het gedrag van de hond.

Aanpak

Dus Jacco de Grijze roodstaart heeft een combinatie van problemen die allemaal voorkomen hadden moeten worden. De stuitklier was dermate afwijkend dat deze operatief is verwijderd. De voeding is aangepast. Via een daglichtlamp kreeg Jacco UVB licht en er is op een andere manier omgegaan met Jacco als sociaal, intelligent prooidier. Binnen twee maanden waren de problemen van Jacco opgelost. Zoals Jacco zijn er vele voorbeelden waarbij het voorkomen van problemen voorop moet staan.

De paraveterinair en preventie

Als paraveterinair kan je een cruciale rol spelen in een dierenartspraktijk op het gebied van preventie. Bij preventie gaat het om het geven van informatie/voorlichting over het verantwoord houden van een dier. Daarnaast is het stellen van goede vragen belangrijk om een goed beeld te krijgen van de achtergrond en zijn de antwoorden reden voor meer specifieke adviezen.

Over de auteur

Jan Hooimeijer, vogeldierenarts van Adviespraktijk voor Vogels in Meppel, info@vogeladvies.nl

Tip: 'Door het stellen van goede vragen word je wijzer en ervaart de eigenaar serieus genomen te worden. Dan is de basis gelegd voor het geven van bestaande informatie over het voorkomen van gezondheidsproblemen, gedragsproblemen en welzijnsproblemen.'